

Instytut Pamięci Narodowej - Archiwum

<https://archiwum.ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/1167,Prymas-Polski-na-prezentacji-nieznanych-dokumentow-SB-z-ksiazki-Plany-pracy-Depa.html>
25.03.2026, 17:49

Prymas Polski na prezentacji nieznanych dokumentów SB z książki „Plany pracy Departamentu IV MSW na lata 1972-1979” - Warszawa, 28 marca 2007 r.

W dniu 28 marca br. w sali wystawienniczo-konferencyjnej IPN (ul. Marszałkowska 21/25) odbyła się promocja książki *Plany pracy Departamentu IV MSW na lata 1972-1979*. W spotkaniu udział wzięli Jego Eminencja Kardynał Józef Glemp Prymas Polski oraz prezes IPN Janusz Kurtyka.

W nowej publikacji IPN przedstawiono w krytycznym opracowaniu 35 nieznanych do tej pory dokumentów, które nie tylko informują o zadaniach, celach i metodach pracy antykościelnych struktur Służby Bezpieczeństwa, ale, co szczególnie ważne, ukazują w różnych kontekstach przyjętą w MSW ogólną strategię działań wobec polskiego Kościoła i jego najwyższych hierarchów (m.in. kardynałów Stefana Wyszyńskiego i Karola Wojtyły, arcybiskupów Jerzego Stroby, Henryka Gulbinowicza i Ignacego Tokarczuka czy też biskupa Jerzego Ablewicza).

Dokumenty te wskazują m.in., w jaki sposób funkcjonariusze SB próbowali kształtować w kraju i za granicą wizerunek najwyższych hierarchów polskiego Kościoła, jakie podejmowali próby ich zantagonizowania, jak starali się umieszczać w ich otoczeniu agenturę oraz ingerować w obsadę wysokich stanowisk kościelnych. Opracowane dokumenty udzielają także odpowiedzi na pytanie, jakie podjęto działania, aby zakłócać relacje na pomiędzy Episkopatem Polski a Stolicą Apostolską.

W opublikowanych materiałach źródłowych dużo miejsca poświęcono działaniom wymierzonym przez SB przeciwko najbardziej aktywnym świeckim działaczom katolickim, skupionym zwłaszcza w środowiskach „Znaku” i Stowarzyszenia PAX. Funkcjonariusze SB szczególnie interesowali się ich kontaktami zagranicznymi, pozyskiwaniem środków finansowych i ich przepływem (np. powiązaniami z przebywającym na stałe w Wiedniu antykwariuszem Czesławem Bednarczykiem – przyjacielem członków najwyższego kierownictwa PAX). Można również dodać, iż pracownicy Departamentu IV MSW zwracali dużą uwagę na grupy młodzieżowe obydwu środowisk.

Po raz pierwszy w publikacji naukowej zaprezentowano szczegółowy katalog działań, jakie w ramach Departamentu IV podejmowała Samodzielna Grupa „D” – jednostka utworzona w listopadzie 1973 r. w celu podjęcia specjalnych działań zmierzających do osłabienia siły oddziaływania Kościoła i jego zwartości. Początkowo kierował nią bezpośrednio dyrektor

departamentu gen. Konrad Straszewski, od sierpnia 1974 r. – płk Zenon Płatek, a od lutego 1976 r. – płk Tadeusz Grunwald. Grupa „D” koncentrowała się na działaniach dezintegracyjnych, dezinformacyjnych, starała się animować tendencje kontestatorskie w Kościele oraz dążyć do ujawniania i umacniania wśród duchowieństwa postaw lojalnych wobec PRL. Warto zaznaczyć, że w połowie lat siedemdziesiątych nastąpił gwałtowny wzrost liczby działań dezintegracyjnych prowadzonych przez Departament IV SB (w 1974 r. funkcjonariusze tego pionu przeprowadzili 17 takich działań, w 1975 r. – 30, a w 1976 r. już 140). Z opublikowanych w tomie dokumentów wynika także, iż działania dezintegracyjne nie były wyłącznie domeną Grupy „D”. Prowadziły je również poszczególne wydziały Departamentu IV oraz wydziały IV. w terenie, a Grupa „D” starała się je koordynować.

Prezentowana publikacja źródłowa, przygotowana przez archiwistów IPN, doskonale wpisuje się w szczególnie aktualną dzisiaj dyskusję o skali represji wobec polskiego Kościoła katolickiego, stosowanych przez władze w czasach PRL-u.